

NÅGOT MED LÅNGA SKITIGA KLOR

I Erik Bergqvist *Skuggas vikt* formuleras människans desperation inför det obegripliga. Sebastian Lönnlöf har läst en vacker och våldsamt poetisk som fångar sorgprocessens alla nyanser.

Erik Bergqvists sjätte diktsamling presenteras av förlaget som avslutningen på "en löst hållen trilogi", där de tidigare delarna utgörs av *Skingra* (2013) och *Inte är vind* (2015). Beskrivningen av trilogin, som "en vandring genom det som hänger samman och det som faller sönder", stämmer särskilt väl in på dess tredje del: *Skuggas vikt*.

Redan i den inledande sviten börjar jag läsa in en berättelse, en som gömmer sig precis under ytan och bara kan anas. Det berättande diktjag jag tycker mig se, personen som vandrar genom vintern och regnet, sönderfallet och sammanhanget i *Skuggas vikt*, har blivit en främling i sitt eget liv. Det egna jaget har söndrats och slutar inte att söndras. Omvärlden har rämnat, men envisas ändå med att hänga samman, att fortsätta existera som om ingenting avgörande har hänt.

Den förtvivlan som gör det "så kallt att varje mänsklig / kontakt är katatonisk" tycks bottna i sorgen över att "du fortgår, ingenstans". Denna ofantliga sorg beskrivs som "sköldens tyngd", en börda som jaget inte mäktar med, men inte heller kan släppa: "Jag orkar inte bära / skölden länge till men vad annars / ska jag bära".

Sorgens bakomliggande förlust kan läsas både som ett dödsfall och som en mera vardaglig separation, men oavsett orsak fångar Bergqvist

sorgeprocessens alla nyanser: likgiltighet och gråhet, kraftiga kast mellan hopp och hopplöshet, men också det fruktansvärda i att inte längre känna enbart sorg och tomhet.

Mitt i depressionen närs ändå längtan, efter ett ”genomskinligt landskap där jaget / stegvis gör sig självt och världen allt mindre illa”, efter ”den rena ort som får världen att orka, och att inte orka”. Och även i den tyngsta uppgivenhet finns driften till förändring:

Rocken är för tunn. Troligen levt mer än halva mitt liv, inte mycket glädje hittills. Är det otacksamt. Det grå ljuset som står alldeles stilla känner jag igen. Liknöjdhet eller tröst. Jag vill se något slags kantring. Försöksvis värdighet, bara en gest, något som inte skadar.

Att Bergqvist är en genomtänkt poet märks i varje aspekt av hans diktsamlingar, från titlar och citat till tomrum och inbördes ordning. Även tidigare har han lagt stor vikt vid sina radbrytningar, låtit dem smidigt inordna sig i meningarnas rytm eller skapat extra effekt genom oväntade brott. Här har denna medvetenhet om radfallets betydelse för läsningen tagits ett steg längre, särskilt i inledningssviten ”Mise en abyme” där de effektfulla radbrotten har vidareutvecklats till sidbrytningar mitt i dikten. Meningarna överskrider sidorna, men varje sida kan också läsas som sin alldeles egna, fragmentariska helhet.

Över huvud taget är det här ett verk där Bergqvist rör sig ännu längre bort från en ordens ordning där versen visserligen är fri, men där formen främst är en stadga och intrycket harmoniskt. Istället närmar han sig en poesi där fragmentet och splittringen är ett uttrycksmedel, både när det gäller form och innehåll.

Tranströmer har sedan debutdiktsamlingen *Nedfrysningens konst* (1999) varit den självklara referensen för en kritiker som ska skriva om Bergqvist, men har inte bara blivit uttjatad med åren utan också allt mindre relevant. Visserligen finns släktskapet kvar, men under loppet av sina sju diktsamlingar har Bergqvist utvecklat en stil som är hans alldeles egen, samtidigt som den ekar av betydligt fler sorters poesi – från Lennart Sjögrens till Jenny Tunedals.

Bergqvist har alltid varit en utmärkt ordbildare och bjuder i denna omgång på nyord som ”omåste”, ”livsvida”, ”evigspegel”, ”ianspråktager” och ”hinsidesdeliriet”. Hans faiblesse för antika referenser och avancerade ordval, som heller aldrig har sviktat, får till och med en inompoetisk kommentar:

”Singulariteten — nej / ett seminariskt ord”. Kommentaren illustrerar en humor, mera utpräglad än i något av Bergqvists tidigare verk, som ger läsaren andrum i bokens annars ganska förtvvlade estetik.

Skuggas vikt kännetecknas nämligen av en uppgiven bitterhet, som skymtade förbi i *Inte är vind* men som annars har lyst med sin frånvaro. Nu öppnar Bergqvist upp för mera mörker, utan att egentligen minska mängden ljus. Humorn blir en av sprickorna genom vilka ljuset tar sig in i dikterna och genomlyser dem.

Den enda stora bristen i Bergqvists diktning har varit just bristen på brist. Dikternas stabila skönhet har alltid imponerat, men när det inte finns någonting som stör och skaver blir även välskrivna och intressanta dikter en smula stela och svala. Bristen på brist blir i sig en brist, som visserligen skapar en stark helhet men också underminerar den inifrån. Fulländningen riskerar att förta en del av den angelägenhet som skapas när läsaren måste törna emot dikterna – och kanske till och med sticka sig på orden.

Denna tendens till perfektion har blivit mindre framträdande i de tidigare delarna av trilogin, en rörelse som nu fullbordas i dess sista del. När de fula känslorna får blomma ut och smitta av sig på språket uppstår ett motstånd som både stänger mig ute och drar in mig. Jag kan inte bara rakt upp och ner beundra bygget, utan tvingas reagera på mera djupgående och omvälvande sätt.

Mängden vackra utsagor och filosofiska utflykter är visserligen lika stor som den alltid har varit, men svärord och uppblussande ilska ger dikterna en febrighet som tidigare har saknats – en nervig, svartsynt och samtidigt extra ekvilibrisk energi, som är både drabbande och upplivande. Aggressivitet och pessimism landar likt en spottloska på den polerade ytan, men ger också kraft åt skildringen av människans desperation inför det obegripliga:

Vi fraktas av en osynlig skickelse runt mellan hotell man inte vet om de lagt ner eller om de bara tillfälligt drivs av hallickar, av våra egna tvångsmässiga fantasier, av religiösa och politiska suprematister, av råttor som blir allt galnare ju mer man matar dem, av kackerlackor, sekret, pandemier. Jag viftar med eldgaffeln som en liten djävul i en skolpjäs.

Till intrycket av en mindre välstädad poesi bidrar också det faktum att Bergqvists språkhantering har blivit mera vildvuxen och varierad. Stadig rytm

varvas med upphackade utsagor, syntaxen är bitvis oberäknelig och tonfallen ombytliga. Plötsliga rim överraskar läsaren, som när det heter att själen ”nalkas vilan i det / som vill vila pilar bakom det / som vill ila iversamlar värme”.

Denna mångfald av grepp och stilar gör att jag inte kan känna mig helt säker på var jag har dikterna och deras poet. Det skärper min blick, gör att jag aldrig lutar mig tillbaka och bara betraktar utan hela tiden närvarar i dikterna, tröskar mig igenom deras känslolägen och reagerar på deras utfall.

Med sina nittiofem sidor är *Skuggas vikt* betydligt tjockare än Bergqvists tidigare diktsamlingar, vilket också stärker min känsla av att han har lyckats spränga sina poetiska gränser.

Genom diktsamlingens fyra sviter ekar frågan om hur orden någonsin ska kunna ”återge det ohyggliga”. Dikterna utforskar oförmågan att dikta, att över huvud taget tala eller skriva om den sorg som lämnat en ”Stickande smak av aska i allt / man säger”. Den röst som bär dikterna tycks tala trots att orden har tömts på sin betydelse – eller kanske på själva meningen i betydelsen, meningen med att över huvud taget kommunicera.

Som en reaktion på denna meningens meningslöshet uppstår en tystnadssträvan med drag av våld: ”stäng av käften”, ”kväv talet”. Även det språk som inte har tystnat framstår som våldsamt. Dikten kallas för en ”fallande bila” och människors tungor beskrivs som svärds klingor, med vilka de duellerar och klyver alla band som håller dem samman.

När kommunikationen inte är våldsam är den istället omöjlig, eller helt enkelt tom. Språket ”är sönder / redan före talgallret”. Människor spelar sina roller i en värdelös pjäs. De stöter på andra statister och utbyter invanda replikskiften om väder och vind, men liknas vid akvariefiskar som ”har fastnat med munnen mot glaset”.

Genom att ställa språket i fokus lyckas Bergqvist avbilda allt det vi människor gör och är, eftersom vi består av språk och lever inlindade i det. Vi sårar varandra med språket, använder det som vapen och maktmedel, men också för att närma oss varandra och uttrycka ömhet.

Vi lever av och med språket, använder det och används av det, dör från det och kan samtidigt bara tänka oss döden med hjälp av språket. Poesi är språk som skiljer sig från det vardagliga talet och som därför kan beskriva det vi har talat sönder på nya sätt, men som också kan beskriva någonting annat än det rakt

av beskrivbara – något som språket annars inte når och som vi därför bara kan begripa genom att ana oss fram. Eller, med Bergqvists ord:

**Dikten vrider sig envist in mot
en död zon jag inte kan klassificera
men kanske förse med kronblad**

Bergqvist fångar denna ambivalens mellan det beskrivbara och det obeskrivbara, som blottar det vi inte fullt ut kan förstå. Hans dikter öppnar för att världen är både läsbar och oläsbar, trasig och hel, men också för att det vi vill få ur oss både går och inte alls går att säga. Det faktum att dikten förmår fånga språkets meningslöshet, och att jag så intensivt känner igen mig i den känslan, visar att ingenting hindrar oss från att använda det språk vi består av och fylla det med den mening vi saknar. Poesins existens blir ett bevis på att orden kan beskriva sin egen betydelsebrist – och mycket mer än så.

De vackra och våldsamma texter som utgör *Skuggas vikt* kan övertyga vem som helst om poesins bredd och språkets förmedlande förmåga. Mörkret samsas med ljuset, döden med livet och sorgen med vägen vidare. Även inom en enda dikt lyckas Bergqvist föra samman många nyanser av mörker och ljus – en vidd som visas i den allra sista dikten:

**Något med långa skitiga klor försöker
skriva i dig Slevar upp en ny tallrik slam
skär upp bröd med sorlande mögel
och högläser Petronius Bekanta
kontaktförsök skiftande hölje som
bensinångor inövat skratt Ska ett
ohyggligt missförstånd uppdagas
Du vaknar före livet av en skrikande
räv Tyngden i hjärtat avtar Du kan
nästan röra solen**

Skuggas vikt
Erik Bergqvist
Albert Bonniers förlag, 2017

Författarfoto: Sofia Runarsdotter